
CARÀCTERS

ÉS UNA REVISTA DE LLIBRES

I AQUEST N'ÉS EL NÚMERO **30**

Vicent Pitarch: "L'idioma en mans de l'il·lusionisme polític".

Mireia Sopena: "Historiar l'edició: patrimoni i memòria".

Joan Elies Adell: "La crítica literària: ¿una pràctica en vies d'extinció".

Maite Insa: "Incapaç de disparar" (sobre *La vida en l'abisme*, de Ferran Torrent).

Gabriella Gavagnin: "La lírica de Leopardi en la llengua poètica de Comadira".

Luis García Montero, D. Sam Abrams, Antonio Jiménez Millán i Jordi Julià escriuen sobre l'obra de Joan Margarit.

Yael Langella tria Amir Guilboa.

Entrevista a Anise Koltz: "Cal beneir la serp. Ens va ensenyar la desobediència".

Pàgines centrals dedicades a Joan Margarit.

SEGONA ÈPOCA - GENER 2005

La lírica de Leopardi en la llengua poètica de Narcís Comadira

La publicació dels *Cants* de Leopardi en la versió de Comadira és un esdeveniment cultural que cal celebrar amb satisfacció i entusiasme per l'enriquiment que aquest llibre aporta en dos sentits. Perquè ofereix una eina rigorosa i útil per conèixer o per tornar a llegir la lírica leopardiana i perquè proporciona a la cultura catalana una obra que caldrà tenir en compte no tan sols per la seva funció servil, sinó també pels seus aspectes de creació poètica. No és pas la primera vegada que es tradueix Leopardi al català, ja que tot al llarg del segle XX nombrosos escriptors, tots amb ofici de poeta, han mesurat la seva llengua, amb voluntat d'aprenentatge personal, amb els versos de l'autor de Recanati. Tanmateix, crec que és la primera vegada que s'ha assolit una obra que no dubtaria a qualificar d'excel·lent, treballada en profunditat fins en els petits detalls, meditada, ponderada a partir d'una feina de lectura i interpretació atenta i humil, i realitzada gràcies a la solidesa d'un poeta ja madur estilísticament.

La història del llibre, que ha tingut una gestació molt llarga, de gairebé vint anys, ens l'explica breument Comadira en el pròleg al volum, així com ens resumeix quins han estat els obstacles que li han suposat, per molt que en tingués consciència des d'un bon començament, més problemes i més provatures en la llengua d'arribada. Aquests obstacles són de tipus eminentment estilístic, ja que afecten la complexa dosificació dels registres lingüístics que Leopardi experimenta en les tries lèxiques i en les estructures sintàctiques. El problema és més gran del que pugui semblar, si pensem que aquestes preocupacions formals estan molt vinculades a les temàtiques filosòfiques presents en els seus poemes. El llenguatge de Leopardi és molt original perquè es proposa d'expressar conceptes, a més de molt nous i moderns, d'una forta radicalitat ideològica. I aquesta originalitat és assolida mitjançant una barreja peculiar de mots i expressions corrents amb altres d'inusuals o de més literaris, sense, és clar, que això produeixi cap contrast.

Giacomo Leopardi

Cants

Ed. bilingüe i trad. de N. Comadira

Ed. 62 - Empúries, Barcelona, 2004

397 pàgs.

Podem dir que el més difícil, a l'hora de traduir Leopardi, és evitar de quedar atrapats en l'encarcament o en l'artificiositat i, alhora, defugir les simplificacions i l'aplanament. I, en tot cas, no fer, com diu el mateix Comadira, «un pastitx en un català inexistent». Per aquest motiu, és necessari, en primer lloc, fer un estudi aprofundit dels *Canti*, tant des del punt de vista hermenèutic com en el vessant filològic i lingüístic. Només amb un cop d'ull a les notes que tanquen el volum dels *Cants* en tenim prou per veure l'escrupolositat amb la qual el traductor s'ha endinsat en cada poema i en cada paraula del llibre amb intuïcions i coneixements. En segon lloc, cal saber disposar d'un arsenal de recursos en la llengua d'arribada, i si no n'hi ha saber-ne afegir, i això significa no tan sols saber filtrar en el propi i personal llenguatge poètic el sediment de la pròpia tradició poètica, sinó també tenir un domini i una sensibilitat que permeti traslladar tota la poesia i els significats dels poemes de Leopardi a un català que estigui en sintonia amb la percepció lingüística dels lectors. No hi ha dubte que això últim ha estat un objectiu prioritari i que Comadira s'ha esforçat per no fer gaires concessions a formes allunyades del repertori lingüístic actual, gairebé considerant aprofitable només el material que podria fer servir si estigués escrivint un poema i no pas una versió poètica. N'hi ha prou per comprovar-ho amb la lectura casual de qualsevol dels cants. Tanmateix, si ens fixem en les variants que ha introduït a les deu versions que integraven la seva antologia de poesia italiana —apareguda fa gairebé vint anys—, ens adonarem potser de com és de difícil fer versos que siguin entenedors, naturals, fluids i

alhora adherents al text leopardià. L'exemple més clar és el de l'incipit de «L'infinit», comentat a les notes pel mateix traductor. La primera versió d'aquest famós endecasíl·lab, «*Sempre caro mi fu quest'eremo colle*», deia: «Sempre em fou car aquest eixorc turó»; mentre que la darrera diu: «Sempre m'he estimat aquest turó desert», amb una reescriptura que suposa un grau més alt de traducció del sentit (amb l'esmena d'*eixorc*) i també la conquesta d'un català més natural i no per això menys poètic, gràcies a la supressió del perfect simple i a l'adopció d'una expressió lèxica que pertany a l'experiència lingüística de tothom. Ara bé, això no significa que el traductor hagi renunciat de manera mecànica a formes més inusuals, que poden elevar el to allà on cal (per exemple, els perfects simples dels versos finals d'«A Sílvia» contribueixen a marcar l'arribada sobtada de la mort, que amb força lapidària estronca la vida de Sílvia, les il·lusions del poeta i el to elegíac del poema), o bé poden respondre a usos leopardians marcats (per exemple, a «La vida solitària», Comadira opta per traduir la perífrasi llatinitzant «*l'abitator de' campi*» amb una fórmula poc corrent en català, «l'estadant de pagès», però molt més adient perquè manté sentit i registre, a diferència de la seva primera versió, «l'artesà, el camperol»).

Tot traductor sap per experiència que una versió poètica sempre és el resultat d'un equilibri tan difícil com personal, perquè no es tracta només de reduir al mínim possible les pèrdues, sinó també d'establir una jerarquia del que es considera més important salvar. Comadira ha primat dues coses per damunt de les altres: la fidelitat al sentit del text i l'elegància i la naturalitat del català emprat. Alhora, però, conscient del protagonisme d'alguns aspectes estilístics en els versos dels *Canti*, ha dedicat molta feina i molts anys a incorporar al màxim tot el que, des d'aquest punt de vista, era susceptible de quedar-se pel camí.

Gabriella Gavagnin